

Õpetaja-Sensei

Õpetajal on suur vastutus. Mõned tahavad olla õpetajad, kuid peale selle artikli lugemist võibolla nad enam ei soovi astuda õpetaja sandaalidesse. Palju tööd kulisside taga ja palju vastutust ning lõpuks polegi see kõik enam nii meeldiv.

Tõlge Petteri Sileniuse tekstist, Soome Aikidoliidu 2013 väljaandest.

Kes on õpetaja?

Õpetaja annab algajale ülevaate sellest, mida aikido endast kujutab. Edasijõudnutele õpilastele annab õpetaja näiteid ja suuna, kuidas saada veel paremaks ja osavamaks. Piltnikku tuntakse tema piltide järgi, ambujat noolte järgi, mis turritavd märklauas, aikido õpetajat aga tema õpilaste järgi. Andekate õpilaste tegemine osavaks ei ole mingi trikk. Nad tõenäoliselt saavutavad tipu lihtsalt õpetaja liigutusi järele tehes. Andetute, kangete, aeglase õpilaste õpetamine keskpärasteks või isegi headeks harrastajateks nõuab aga oskusi. Sellest ei piisa, et õpetaja on vanem harrastaja. Et teda saaks kutsuda õpetajaks, peab tal olema nägemus sellest, kuidas igasuguse tasemega harrastajaid saab aidata aikidos. Juba algstaadiumis õpetaja hakkab märkama, et tegelikult on inimesi raske õpetada. Ükskõik kui hästi sa tehnikad lahti seletad, saavad õpilased aru ainult väikesest osast. Oskusi ei saa osta ega müüa, sõnadega selgeks ega ka valmis nämmutada teistele. Selle peab ise oma higi ja vaevaga välja võitlema. Lisaks veel, kuidas hoida üleval harrastajate huvi võimalikult kaua.

Kuidas saadakse aikido õpetajaks?

Tuntud ütluse kohaselt on mõned kutsutud, harvad valitud. Väga tihti juhtub nii, et õpetajaks saadakse ajaga aikidos. Minuga juhtus nii, et juba algstaadiumis, kui olin kyu astmega, paluti mul klubis harjutusi juhendada. Hiljem sain vastutust juurde ja lõpuks kui juba dan eksami tegin, hakkas sadama kutseid laagreid juhendama. Ehk siis, teised on teinud minust õpetaja. Ma ei ole kunagi teadlikult pürginud selle koha peale. Harjutaja ja õpetajana on mind hoidunud aikido juures palav armastus stiili vastu ja uudishimu näha, mis on järgmise nurga taga peidus. Mulle ei meeldi õpetajad, kes on saades senseiks, lõpetanud ise harjutamise. Selline tee on väga lühikene ja ei arenda oskusi edasi. Olen käinud läbi kivise tee õpetaja ametit õppides. Minu õpetajad olid alguses soomlased, kellelt sain algõpetuse. Kopeerisin neid alguses nii tehnikate osas kui ka treeningu ülesehituse osas õpilastele. Nõuandeid, kuidas õpetada, ei antud. Ainult näiteid kuidas teha. Kuna minu soome õpetajad meie klubis hakkasid vähehaaval (kaikuta), siis otsustasin hakata õppetunde võtma laagritest. Mul oli õnne olla nii mõnelegi õpetajale ukeks. Rippusin mitmel õpetajal käe küljes kinni ja vähehaaval suutsin luua kontakti nendega, käies nende laagrites korrapäraselt. Alustasin ka nende õpetajate külla kutsumisega oma klubisse.

Kuna aikido pöörles mu mõtetes nii palju ja kogu aeg tuli kutseid laagreid juhtima, otsustasin hakata ametlikult õpetajaks ja panustasin sinna täiega. Olin saavutanud 4 dani. Astudes elukutseliste õpetajate ridadesse muutus minu harjutamine raskemaks. Enne pikal teel lugupidamise ja kogemuse kogunemist tuli ka vastutust juurde. Vastutust oma õpilaste ees, vastutust ruhvuslikul ja natukene ka rahvusvaheliselt. Elukutselisena noteeriti mind tõsisemalt ka jaapani suunast ning jaapani õpetajate poolt kiideti mind heaks neid esindama soomes.

Paljud aikido-õpetajad maailmas on toiminud sama moodi. Õnn on olla mõne kogemustega õpetaja alluvuses algusest peale. Minu esimesed õpetajad olid kõrgemad kyu tasemelt ja madalamad dan tasemel.

Kui saab õppida parimat võimalikku algstaadiumist alates, siis on lähtekoht parim, mis võimalik. Kui aga nii pole võimalik, siis ootab ees raskem rada. Murdes läbi selle raja on edasi juba lihtsam. Müts mahanende soome aikidopioneeride ees, kellest mõni veel siiani teeb aikidod soomes ja aitab kaasa aikido taseme tõstmisele.

Käitumine õpetab

Aikido õpetajaks ei tulda teooria õppimise kaudu, vaid olles senseile uke. See on esmajärguline moodus õppida kuidas õpetaja teeb. Õpetajaks saamisel aitab väikene teadmine pedagoogikast. Kuidas erinevatele inimestele saab aikidod õpetada. Kogemus on parim õpetaja. Pikaajaline kogemus annab tugevad alustalad õppimisest arusaamiseks. Kui kohtad palju erilisi inimesi ja teed nendega koos aikidod, siis hakkad mõistma inimloomust. Õpetamise kursused on samuti olulised, kuid need ei asenda oma õpetaja käe küljes rippumist. Kui pedagoogika oskamine oleks ainukene võimalus õpetada aikidod, siis kuidas oleks suutnud vanad õpetajad säilitada ja edasi anda oma oskuseid järgmistele sugupõlvedele? Vanad sihanid ei ole sugugi mõistvad, vastupidi. Mõned neist on väga raskesti mõistetavad, kuid neil on oskused teha aikido selgeks teiste meetoditega, mitte keelega. See keel on kehakeel ja kogemise keel, mis on rahvusvaheline ja piirideta.

Sensei roll algab juhatamisest ja suunamisest. Kui seljataga on ainult mõned aastad harjutamist, ehk , siis ei saa juttugi olla tehnika valitsemisest. Teisi õpetades õpid ka ise. Juhendamise järgi algab õppimine, mis sisaldab endas tehnikat ja terviklikkuse kontrollimist. Meisterlikkusest saame rääkida alles siis, kui oskused hakkavad elama õpetajas ja aikido kulgeb igas hingetõmbes ja voolab soontes. Kohtame alati vanemaid õpetajaid ja me peame austama nende tehtud tööd meie stiili heaks. Meeletut kogemust tunneme osaledes nende laagrites ja vaadates kuidas nad teevad tööd oma õpilastega. Nemadki on alustanud kusagilt. Me lihtsalt ei ole neid näinud sooritamas oma esimesi harjutusi liiga suures kimonos ja, ebakindlalt, või ebaledes valmistumas ukemiks. Alustades õpetaja ametit, peab seda meeles pidama . Õpetaja ametis olemine ei tähenda veel, et oleme meistrid. Võib-olla alles siis, kui oleme harrastanud ala 50-60 aastat.

Noored härjad

Kui Yasuo Kobayashi-sensei noor oli uchideshina Hombu-dojos, siis teda kardeti, kuna ta oli tugev ja tegi tugevaid tehnikaid. Teda kutsuti Mustaks Kuradiks. Ta oli vana Hombudojo hirm. Kui ta avas oma Kodaira-dojos, ei tulnud keegi alguses ta õpilaseks. Räägitakse ühest õpilasest, kes tahtis harjutada aikidod tema juures. Kuna aga trenn oli tugev, siis pidi ta minema kaheks aastaks tugevust õppima, et oleks võimalik jätkata Kobayashi-sensei aikidod. Saabudes tagasi sensei juurde märkas ta üllatuseks, et sensei stiil on täielikult muutunud. See oli palju pehmem.

Kobayashi-sensei mõistis, et dojos toimimiseks peab ta muutuma. Praeguseks on tema poolt loodud Kobayashi-dojos-kett maailma suurim aikido organisatsioon. Dojos näeb noori ja tugevaid õpetaja algtõdesid harjutamas oma õpetaja järgi treenides. Armu andmata nuhtlevad nad algajaid ja hirmutavad oma karmusega ka edasijõudnud harjutajaid. Neil on tehnikat, osavust ja tugevust aga pole veel aimu sellest, kuidas saaks harmoonia dojos toimima. Nende probleem on selles, et nad tahavad saada tunnustust oma võimsuse eest, kuid ei saa seda teistelt õpilastelt, sest nad imetlevad liiga palju iseennast. Peaõpetaja peab unustama oma ego ja kekenduma grupi heaolule. Tal peab olema piisavalt kannatlikkust ja aega oodata, et noorest innukusest kasvaks tasakaalukam ja ehedam tarkus. Alles siis, kui noorele õpetajale antakse oma harjutuskord ja vastutus, hakkab ta küpsema õpetajaks. Alles siis hakkab mõtlema, mida teeb ja mida ütleb, kui trenni tuleb ainult mõni harjutaja.

Alustamist saadab kogemus

Õpetaja peab kusagilt alustama oma rada. Rada, mis ei lõppe kunagi. Mitte kunagi ei tunne, et oled valmis ja kindel. Vanad senseid on käinud läbi künklikuma tee kui meie. Meil on palju lihtsam, sest tee on juba valmis sillutatud. Pidage meeles, et keegi on pidanud selle tee kunagi rajama. Nii mõnegi võitluse läbi on nad saavutanud positsiooni, mida me võibolla imetleme. Kuid see ei ole kindlasti tulnud tasuta. Igaüks, kes soovib saavutada sama väärikat positsiooni, peab nägema samamoodi vaeva nii nagu nemad. Keegi ei jaga tiitleid, need tuleb ise välja teenida. Kes siis on kogenud õpetaja? Kus lõppeb algaja õpetaja ja hakkab kogenud? Võibolla on küsimus selles, millega võrrelda. Valgus paistab valgusena, sest teame, mis on pimedus. Kui pimedust ei tunne, on valgus juba iseenesest selgus. Igatahes, õpetaja on nagu valgus. Õpetaja abiga näeb õpilane ümberolevaid asju päev päevalt järjest selgemalt.

Alustav õpetaja kopeerib oma õpetajat. Tehnikaga, liigutuste ja ilmetega, isegi riietuse ja soenguga. Kui Ichimura-sensei lahkus, siis üks tema vanadest rootsi õpilastest hakkas rääkima rootsi keelt jaapani keele aksendiga nagu rääkis tema õpetaja. Samastumine õpetajaga võib olla isegi nii sügav, et noor õpilane hakkab käima komberdades nagu vana õpetaja. Vahel võib näha noori inimesi tegemas aikidod nagu vana sensei. Õpilane üritab teha kõik, et õppida seda kunsti, sest kopeerimine viib tegemise kaudu tundmiseni ja kõik budos käib tunnetamise kaudu. Sisu on alati raske kopeerida, välised kujundid õnnestuvad lihtsamalt ...

Kui on küsimus jaapani õpetajas, siis peab seda ikka põhjalikult vaagima, et kas tema õpetusmeetodid on ikka sobivad õpetamiseks soomlasel soomlastele. Välismaalastele ja eriti veel vanadele jaapani õpetajatele lubatakse erilist käitumist, aga kui soome õpetaja käitub sarnaselt, siis tundub see naeruväärsena. Sellisel juhul on juba parem kui soome õpetaja käitub filtrina ida ja lääne kommete vahel. Võtame selle, mis sobib meie kultuuriga ja jätame selle ära mida on siin raske omaks võtta.

Õpetaja maailm

Pilt õpetaja maailmast näeb välja selline:

1. Oma sensei ehk õpetaja; kellelt on saanud õpetuse ja teadmised.
2. Oskuste täiendamine regulaarselt, kutsudes õpetajat laagrit vedama ja ise külastades laagreid tema dojos.
3. Oma karjäär; igapäevane õpetustöö oma dojos ja külaskäigud mujale õpetama.
4. Õpilased, algajad, kogemustega harjutajad, lapsed täiskasvanud ja eakamad.
5. Oma dojo abiõpetajad, kogenenumad harjutajad, kellele on antud õpetamise vastutust.

Lisaks sellele on loomulikult pere ja töö, kui just ei ole seotud aikidoga päevaringselt. Kuigi pere on siinkohal märgitud viimases järjekorras, on selle tähtsus kõige olulisem. Pere ja sugulased on vundament, juured, ilma milleta aikido-õpetaja ei saa tasakaalukalt toimida. Kui peresuhted on korras, toimib ka aikido laitmatult.

Oma õpetaja regulaarne kohtamine on tähtis, sest nii saad täiendada ennast, leiad vastuseid küsimustele ja saad puhata pidevast õpetamise tööst. Isegi lühiajaline reis välismaale värskendab. Eriti hea on see, kui on õnne, et õpetaja elab samal maal ja räägib sama keelt. Võttes oma õpetajatööst aja maha, et ise harjutada ja teha seda täisvõimsusega – see annab õpetajale endale tohutult energiat. Ise harjutades saab õpetaja uusi ideid, mida edasi viia oma õpilastele. Lihtsalt nägemine, kuidas sensei õpetab oma õpilasi, on juba erakordne kogemus.

Õpetaja loob oma karjääri tasapisi. Tuntud õpetajaks saamine võtab aega aastaid, isegi aastakümneid. Alustama peab väikese grupiga ja tasapisi kasvatada dojo suuremaks. Suur klubi ei ole alati ühe inimese saavutus, vaid nõuab rohkemate inimeste panustamist pika aja jooksul. Klubi peaõpetaja on liini looja ja eestvedaja, nii klubi kui ka oma ala esindajana väljaspool klubi. Klubi liikmete arv ei ole võrdeline klubi tasemega, kuid asja tundev õpetaja oskab ühendada inimesi ja luua neist osavaid aikidokasid. Klubi ühise hinge hoidmine võib õnnestuda mõnda aega niisama, kuid peab mõistma seda, et miski pole igavene. Suurtel klubidel on oht jaguneda tekkivate arusaamatuste pärast.

Oma vastutus, vastutus teiste eest

Õpetaja peab hoolt kandma selle eest, et ta ka ise areneks õpetades teisi. Kui ta õpetades peab ainult teoorialoenguid, siis kannatavad ka tema oma oskused. Budos õpitakse ja õpetatakse läbi füüsilise tehnika. Läbi füüsilise tehnika kandub edasi tunnetus, mida ei saa edasi anda sõnadega. Aga nii nagu me juba teame hakkab inimene ratsionaliseerima oma liikumisi. Vahel on isegi nii, et õpetaja lõpetab liikumise ja muutub laisaks, siis saab temast teooriat edasiandev tühise jutumeister. Õpilased tahavad tunda ja olla kindlad tehnikate toimivusest. Kui õpetaja suudab oma näidetega tõestada tehnikate toimivust, siis on õpilasedki kindlad. Õpilastega koos tuleb higitada, teha tehnikaid, katsetada neid, eksida ja juurde õppida.

Sensei saab ideaalselt jälgida kuidas väike koostöö sujub. Kuidas lapsed, poisid ja tüdrukud kasvavad mõne aasta jooksul füüsiliselt ja vaimselt suuremaks. Sensei näeb mõne kuu jooksul, kuidas alustavate naiste ja meeste koperdav ja ebakindel liikumine muutub kindlamaks ja täiuslikumaks. Suuremate kogemustega harjutajad on aastaid koos õpetajaga tatamil olnud. Nende pealt näeb kuidas ebakindlus muutub kindluseks ja argus julguseks. Täiskasvanud harjutajad jagavad tarkusi noorematele harjutajatele ja jälgiv õpetaja saab osaleda nende kogemuses. Isegi siis kui noored on harjutanud kauem kui täiskasvanud, võidab elutarkus alati tehnilised oskused. Kogenud täiskasvanud jäävad kiiruses noorematele alla, kuid rütmi mõistmine lööb kiirustavale noorele vastu näppe.

Kui õpetaja on kõrgemal tasemel ja elukogemust on rohkem, siis tekib tal juba alluvuses õpetajaid. Nüüd jõuame olukorda, kus enam ei hoolita enda arengust ja õpilaste arengust. Peab oskama koolitada kogenumatest õpetajaid ja vastutuse kandjaid, et traditsioon jätkuks ka tulevikus. Nii nagu varem märkisin, klubi ei saa püsida ühe inimese najal. Selleks on vaja rohkem inimesi, kes teeksid tööd ja kannaksid vastutust. Enamus harjutajatest on hämmingus, kui neilt palutakse esimest korda trenni juhtida. Mõningaid peab korduvalt soovutama. Lõpuks, kui nad saavad maitse suhu, siis hakkab see neile meeldima. Mõnele meeldib see nii palju, et nad tahavad ainult õpetada ja enam ise ei harjutagi. Peaõpetajal on raske selgitada seda olukorda, miks on tähtis harjutada ja käia laagrites.

Auahnus

Õpetajatel võib olla erinevaid eesmäärke. Väikseid, isiklikke või suuremaid unistusi. Need ideed ja unistused annavad tähenduse harjutamisele ja motiveerivad arenema. Unistus võib olla oma dojo, kõrge võotase, tähtis positsioon kodumaal või isegi rahvusvaheliselt. Auahnus on oluline, kui ta püsib õigetes piirides. Liiale minnes see võib rikkuda sõprussuhteid ja seda isegi pikaajaliselt. Auahnus võib muutuda nartsissmiks, kus õpetaja tahab olla esirinnas, teistest kõrgemal, et teda ümardataks. See võib pimestada ja panna rohkem võimu ahmima ning kurjustama. Siis muutub elu Shakespeari näitemänguks. Võimuhimu, auahnus ja ahnus. Tuttavad valitsejate iseloomujooned kõik. Aikido õpetaja peab olema nendega ettevaatlik. Sensei võib rahulikult olla väikese klubi juhtija. Või tal võib olla rohkem dojosid alluvuses üle soome. Tal võib olla alluvuses dojosid välismaal või ta ainult külastab neid käies õpetamas. Hea on hoida ohjad enda käes seni,

kuni tead, mis nõõri tõmmates sa keda juhid. Kui tööpõld kavab nii suureks, et see hakkab mõjutama oma elu ja heaolu, võib tulla aikidost stress ja küllastumine.

Nähtav töö ja tausta tegemised

Õpetaja rollidest nähtavaim on oskuste edasi andmine tatamil. Seda teavad kõik. Kuid muu töö, mida õpetaja peab tegema, jääb paljude jaoks varju. Kui ma tegin Shorykan-dojo, siis pidin hoolitsema veeljärgmiste asjade eest:

- Dojo liikmete ja ka teistele klubide teavitamine tulevatest sündmustest (liikmekirjad, laagrikuulutused, kodulehe värskendamine)
- Ajalehekuulutused kursustest (algkursused), info ajalehte aikidost, meid külastavatest õpetajatest, demonstratsioon esinemistest.
- Kirjavahetus õpilaste ja õpetajatega elektronposti kaudu.
- Dojo raha liikumised ja maksutõusud, raamatupidamine.
- Varustuse müük (riietus, relvad DVD'd) ja varustuse postitamine.

Siis kui uchideshisid ei elanud dojos, pidin koristama dojo enne harjutusi, puhstasin hoovi, talvel koristasin lume hoovist ja parklast ning liivatasin teed. Sügisel ja kevadel riisusin lehti . Vaba aeg kulus dojo- ja maja ehitusele, selle parandamisele seest ja väljast ning aia hooldamisele. Aikido sensei amet võib sisaldada endas veel koristajat ja sekretäri, remondimehe, aedniku, raamatupidaja, informatori, puusepa ja jooksupoisi tegemisi.

Arhiivi kambritest

Üks tähtis töö on õpetajal veel klubi arhiivi pidamine. Dokumentide, piltide ja videote arhiveerimine. Nende säilitamine võib tunduda esialgu mõttetutuna, kuid kümne, kahekümne aasta pärast mõistetakse selle tähtsust. See on päranduseks tulevastele põlvetele.

Vaadates vanu filme ja pilte laagritest, elustuvad meile piltidel olevad inimesed. Võibolla tulevad nende nimed meelde. Palju laagreid, palju inimesi, kes enam ei harjuta aikidod. Mõned on jätnud tee pooleli. Osad neist on andnud suure panuse aikidole, kuid mingitel põhjustel ei osale aikido tegemistes. Nad on olnud siiski abiks sinu arengul. Ilma nendeta võibolla poleks sa seal, kus oled praegu. Osad neist on olnud sinu õpilased, osad kaasharjutajad sinuga samal tasemel, osad sinu õpetajad. Tänu mõnele inimesele on saanud sinust õpetaja. Sa ei ole saavutanud oma eesmärki üksinda.

Minu õpetajad

Olles õpetaja, on sul kasulik hoida ühendust oma õpetajaga või mitme õpetajaga. Üksinda ei saa areneda, eriti veel õpetajana. Ainult õpetamine imeb su energiavarud ja seda märkavad ka õpilased. Varsti ei ole sul enam midagi uut pakkuda. Võimalus on olla ühe õpetaja alluvuses või järgida mitut õpetajat. Ära oota, et vabalt surfates saad sa tagasisidet ja "salajasi" õpetusi.

Pühendumine ja aastast aastasse jätkuv lähedane suhe teatud õpetajaga tasustatakse üksikasjalikemate nõuannetega. Ennekõike, kui oled olnud õpetaja lähedal mitu aastat, pääsed sa asjade sisuni ja oled alati paremal kohal nägemas, kui vanu tehnikaid näidatakse üha uuesti ja uuesti. Rippudes aastaid kaasas, näed kuidas õpetaja areneb ja muudab oma tehnikaid.

Võin tuua näite. Sugawara-senseil on nikyo-tehnika, mida ma pole näinud ühelgi teisel aikido õpetajal. See tehakse otse tsuki-löögile nii, et nikyo paugutatakse peale, siis kui löök on tabamas punkti. Tehnika nõuab nagelt kiiret reageerimist ja oskust teha nii, et uke ei lõhuks rannet lüües otse lukku. Olen oma rannet väänanud mitu korda olles sensei uke ja see on osaliselt valgustanud arusaama nikyo ehitusest. Uke olemine õpetajale on ainus viis saada teada tehnika saladused. Esimesel aastal nägin tehnikat aga ei saanud sellest midagi aru, rääkimata veel, et oleks seda osanud teha. Aasta pärast külastas sensei jälle Soomet ja ma hakkasin vähehaaval tehnikat mõistma. Veel paar aastat ja ma võisin sooritada tehnikat juba erinevatele partneritele. Kogu selle aja õppisin ma vähehaaval tehnikat ja samas õpetasin ka teistele. Oma harjutamine ja teistele õpetamine aitas mind analüüsida tehnikat nii, et võisin võtta selle omaks. See polnud enam sensei tehnika koopia, vaid see oli nüüd minu oma tehnika, mida sain teha ilma mõtlemata. Veetsin mitu aastat tehnikat õpetades ja ikka veel hämmastab mind selle keerukus. See ei saa mitte kunagi valmis.

Turvaline valik on õpetajale ristiisa või seljataga olev suur dojo kett. Sellisel juhul oled sa kaitstud aga samas jääd ilma oma valikutest. Pead kutsuma külla võibolla selliseid õpetajaid, kes sulle ei paku huvi, kuid kes tulevad kaubaga kaasa.

Tahaksid peaõpetajat aga tütardojo omaduste kohaselt pead ümardama õpetajaid, keda peaõpetaja käsib kutsuda. Saad noori kogemusteta õpetajaid, kes vajavad välismaa kogemust või vanu õpetajaid, kellele on õpetaja näiteks mingi teene võlgu. Niisiis antakse sulle mõista, et on viisakas kutsuda neid, kuna nad ei ole olnud kunagi välismaal. Üllatudes märkad sa järsku, et laagreid ja õpetajaid hakkab sadama nii palju, et õpilased ei suuda enam neid elatada. Raske olukord ja põhjus rääkimiseks õpetajaga.

Põhivormist sisu juurde

Aastad kuluvad õpetaja teel. Oled olnud koos temaga sellest ajast alates kui ta oli noorem. Võimalik, et oled nüüd samal tasandil temaga kui siis, kui sa teda alles esimest korda kohtasid. Nüüd on õpetaja vana, tuntud üle maailma. Laagrites õpetab ta nüüd teistmoodi kui siis, kui ta oli noor. Tehnika ei ole enam lihtsalt vorm, vaid sügavalt sisuline. Aga sellest ei saa paljud aru, kuna pole käinud läbi algosasid.

Laagrist tulnud harjutajad on meeltesegaduses. Õpetajad, kes oma klubides õpetavad, pole õppinud põhivormi, mida saaksid võtta otse õpetusprogrammist. Nad pole saanud midagi konkreetset, mis oleks paberil must-valgena. Midagi, millele toetuda, midagi mida saaks edasi õpetada. Kui see, mida nad õppisid, on neile tähtis ja aitab edasi areneda, siis tulevad nad tagasi õpetaja laagrisse. Sensei poolt jagatud teadmised ja kogemus ning mõtete sügavus ei toetu lihtsalt omaksvõetavatele asjadele, vaid nõuab aega ning põhjalikku keskendumist. Vanad senseid on vabanenud vormide ikkest. Nooremad senseid peaks püsima vormi õpetamise juures.

Vana sensei võib õpetada kuidas KI ja meel toimivad kehaga kooskõlas. Harjutused on elementaarsed ja lihtsad arusaamiseks, kuid teha on raske. Seal on peidus sügavus. Need on abivahendid põhimõtetest arusaamiseks ja terviku haldamiseks. Endiselt on tähtis õpetada õpilastele, mis on ikkyo põhivorm ja mis on sealt edasi, paljud erinevad arendused. Me ei mõista, et õpetaja meie oma dojos õpetab endiselt põhivormi tehnikaid, aga need on laetud KI-harjutuste sisuga. Laagrites võib ta keskenduda ainult nendele lihtsatele harjututele.

Õpetajad oma kastis

Rühmitame asju, sest arvame, et neist pole meile kasu. Me ei käi teatud õpetajate laagrites, sest nad ei tee sama stiili, mida me ise. Kui kuuleme, et mõni õpetaja teeb laagrites relvatehnikaid, siis me sinna ei lähe põhjendusega, et me ei harjuta neid oma klubis. Igal õpetajal on silt otsa ees. Tema laagrites õpib ainult teatud asju - nii arvatakse. Siiski me leiame neid asju, mida me lähme otsima. Kui me vaid oskaksime vaadata. Aikido loojal Morihei Ueshibal oli oskus näha oma õpilaste tugevusi ja nõrkusi. Mõned tema vanadest õpilastest olid harjutanud erinevaid budoalasid ja mõned neist olid ka üsna kõrgel tasemel. Ueshiba suutis võimendada veelgi nende tugevaid külgi. Ta suutis nõustada tehniliselt neist igauhte erineval moel. Seepärast on nüüd nii palju erinevaid aikidosuundasid. Igaüks toob esile erinevaid asju aikidos oma nägemuse kohaselt.

Rühmitamine huvitab mind. See on üks viis peita asju mati alla silma eest ära. Kui ma olin palju aastaid tagasi Sugawara –sensei uchideshina, harjutasime päevas kaks tundi kolmekesi. Sugawara sensei, Igarashi sensei ja mina. Alustasime Katorin mõõgatehnikatest, harjutasime aikidod puupõrandal!, uurisime goju ryu karate jalgade tehnikaid, tai-chi liikumist ja lõpuks uurisime hiina vana võitlusstrateegiat. Selle kogemuse põhjal ajab mind alati naerma, kui keegi mulle ütleb, et aikido on pehme ja ümar, karate löömine ja tai-chi hommikuvõimlemine. See on vana budo.

Õiglus?

Õpetaja peaks olema õiglane ja tasakaalukas. Alatis see ei õnnestu, sest õpilased on erinevad ja erinevad on ka põhjused, miks inimesed trenni tulevad. Mõned teevad aikidod vasaku käega, mõni teeb aikidod siis, kui pole ajaga midagi peale hakata. Väga vähe on juhuseid, kus harjutaja pühendub aikido harjutustesse täiega ja võtab elu kui aikidod. Õpetaja peab andma aega ja energiat kõigile, kuid pole kahtlustki selles, kes saavad rohkem tähelepanu. On ka õpilasi, kes tahavad saada õpetaja sarnaseks ja ka neid, kes veel osavamaks. Harjutajad, kes kopeerivad õpetaja iga pisemagi liikumise on lihtsad robotid. Siis on olemas vihaseid noori mehi, kes võitlevad kõige vastu. Kui nad on andekad ja õpetaja piisavalt tugev, et saada nad kontrolli alla, siis tuleb neist hiljem sobilikke õpetajaid. Neil on oma tahet ja otsustamiskindlust, mida on õpetaja ametis vaja.

Inimesed hindavad õiglust ja ausust sisetunde järgi. Eriti lapsed. Kui sa oled midagi lapsele lubanud, siis peab olema see ka täidetud. Samuti täiskasvanud pole siin mingi erand. Nad hindavad, kui õpetaja on hingega asja juures ja ennekõike aitamas neid edasi. Õiglane on jagada tähelepanu kõigile. Aikidos see toimib ainult isiklikult. Õpetaja tunnetab kohe, kas sõnum on jõudnud õpilasele kohale. Mõnele peab väänama rauast valmis, teised saavad vihjeid. Mõned õpivad sõnade põhjal loogiliselt, teistele jääb külge intuiitiivselt tunnetades õpetaja olemust. Kui õpilane tunneb, et on jäänud ilma õpetaja tähelepanust, siis võib siin olla selleks mitmeid põhjuseid. Õpilane ei oska käituda ja õpetaja vaatab, et ta pole õpetust ära teeninud. Ta lubab sel õpilasel olla harjutustel kaasas, kuid ei õpeta teda eriti ja käib suure kaarega mööda. Tõenäoliselt on siin õpilase suhtumises midagi valesti. Ta võib olla ülemeelik, arvab teadvat kõike ja tegelikult ei soovigi midagi juurde õppida. Siis ei ole tarvis ka teda õpetada. Kui õpetaja tuleb vahest ülemeeliku õpilase vigu parandama ja õpilane pakub alati mingi selgituse, miks ta tegi valesti või ütleb teadvat asju, siis pole ka õpetajal vaja midagi enam lisada. Miks siis õpetada? Kogenud õpetaja võib teha kas nii, et võtab õpilaselt väärarusaama ära või leiab pehmemaid selgitamise teid suunata teda. Ta võib panna õpilase olukorda, kus õpilane ise märkab oma puudujääki.

Dojokuri või vabadus?

Maailmas ringi käies näeb väga erinevat aikidod. Eirilisi dojosid, kombeid ja etiketti. Mõnedes on dojosid väga lõtv, kumardusi tehakse vaid muuseas. Mõnes dojos on aga etikett väga jäik ja õpilased on kontrolli all. Olen tähele pannud, et kontrollitud dojos on teravam meelolu ja õpilased tähelepanelikumad. Vaba kasvatusena dojos õpilased tulevad ja lähevad millal tahavad, austus dojoõpetaja, kunsti ja muude harjutajate vastu puudub. Õiglane distsipliin loob kindla suhtumise harjutamisse. Etikett treenib harjutaja hingestatust ja suhtumist tõsiselt kunsti õpetamisse. Vabakasvatusena dojos käib üks nagu käokella luuk. Õpilased vahetuvad sageli.

Sensei teeb õpilastele karuteene, andes neile liiga palju vabadust. Kui õpilane tuleb õppima budo ja ei suhtu tõsiselt harjutamisse, vaid käitub kuidas juhtub, on õpetaja kohustus taastada kord. Me peame austama traditsiooni. Aikido on säilitamist väärt traditsioon. Dojo ei ole jõusaal ega ka tehnikad, mida me õpime pole mingid trikid. Kumarduste äräjätmine on eemaldumine reeglitest. Dojos peavad olema reeglid ja distsipliin ja kõik peavad neid ka järgima. Need, kes ei taha neid järgida, hoidku eemale.

Võimu ohjad

Võib lihtsalt ette kujutada, et aikido ringkondades kohtad sõbralikkust ja ausust, kus iganes sa liigud. Kurb tõsiasi on aga see, et inimesed vahivad sinu vöövärvi ja see paneb neid käituma ettearvamatult. Aikidos on meeldiv see, et võid reisisid külastada teisi maid ja harjutada teiste maade dojos. Kahjuks aga käitutakse sinuga seal selle järgi, mis su vöö aste on. Jaapanis olen pidanud tooma irve näole treenides dojos musta vööga paarilisega. Kui aga õpetaja on esitlenud minu taset ja tiitlid pärast harjutust, siis järgmises trennis sama musta vööga kutti oleks võinud heita puhudes.

Ma ei saa minna nagu ükskõik kes harjutama võõrasse dojosse. Võin vältida ütlemast oma taset, kuid seda ei peida kaua. Keegi küsib seda mingil hetkel ikkagi. Ja siis palutakse sul vedada trenni. Kui oled ainult külas hetkeliselt, siis on kõik rõõmsad ja sõbralikud. Kui aga jääd pikemaks ajaks külla, siis juba kujutad sa ohtu dojo peaoõpetajale. Soov oli ju ainult harjutada, kuid kohalolekut peetakse ohuna. Võin varastada dojo ja viia õpilased lahkudes kaasa. Isegi käies minu enda õpetajate dojos, kus olen käinud regulaarselt 18 aastat, pean hoidma madalat profiili. Ma pean harjutama suu kinni ja ei tohi anda nõuandeid teistele harjutajatele, kui dojo õpetaja seda eraldi ei palu. Dojos on ainult üks sensei.

Olen astunud üle lävepaku. Lävepaku, mis eraldab õpetajad ja õpilased. Samas olen kaotanud vabaduse olla mina ise, vöö on õpetaja ohjad, mis on üllatavalt rasked. Õpetajal on roll, mida ta kannab aastast aastasse, vahel täis saalile, vahel peaaegu tühjale saalile. See võib olla tõsiselt väsitav ...

Uue looja või traditsiooni hooldaja?

Õpetajaid on erinevate tasemetega. Peab aru saama sellest, et kuigi oled õpetaja, võib õppida midagi uut ka teistelt õpetajatelt. Õppida võib ka algajatelt. Vahest õpetavad täiskasvanuid rohkem kui täiskasvanud lapsi. On olemas halbu, keskpäraseid ja suuri õpetajaid. Tõeliselt suured õpetajad on sellised, kes loovad midagi, mida keegi pole varem teinud või mõelnud. Suurem osa õpetajatest on need, kes kopeerivad oma õpetajaid ja on rahul sellega, mis neil on. Innovatiivsed õpetajad on sellised, kes kõhklevad saadud õpetuse tähenduses ning arutlevad ja otsivad sisetunde järgi midagi uut ja samas panevad küsimärgi alla põhimõtted.

Nad on nagu Sergio Leone ja Ennio Morricone, italia "makaroni westernite" loojad 70'kümnendatest. Filmilooja ja komposiitor puudutasid midagi püha, ameerika metsiku lääne filmi ja muutsid seda nii piltlikult kui musikaalselt. Alguses naerdi nende üle ja nad said tugevat kriitikat aga nüüd kopeeritakse nende

mõtteid ja Leone itaalia westernitest on tulnud filmimaailma klassikud ja Morrione heliteostest hitid, mida mängitakse jälle ja jälle. Mõned aikido õpetajad on nagu nemad. Nad on loonud O-sensei õpetuse põhjal oma süsteemi ja on saanud soositud õpetajateks üle maailma.

Õppimise juurde kuulub kopeerimine. Kunstnik kopeerib alguses vanade meistrite taieeid. Malli järgi tegemine kuulub kunstniku koolitamise juurde nii idas kui läänes. Budos on asjad samamoodi. Õpilane kopeerib oma õpetajat. Pürgides õpetajaks, õpilane endiselt kopeerib oma õpetajat. Alles mõne aasta pärast hakkab tema aikido käitumise, harjutamise ja õpetamise töö eristuma. Tehnika muutub lihtsamaks ja loomulikumaks. Alles siis hakkab uuenenud mõtlemine õitsema. Tehniline vormilisuse etapp on läbitud ja võib keskenduda sügavamatemale asjadele nagu hingeliskus ja meele arendamine.

Institutsioon hoiab üleval traditsiooni, mitte alati just õpetaja. Institutsioon on rühm kogemustega õpetajaid, kes otsustavad koos dokumenteerida traditsiooni ja säilitada see sellisena. See elab oma aja, aga vahel läheb aeg sellest mööda ja siis tuleb traditsiooni uuendada. Liiga jäik traditsioonidest kinni pidamine võib viia varem või hiljem oskuste languseni. Kaob hing aga jääb vorm. Institutsioonis on innovatiivsed õpetajad vastasleeri esindajad, kes tavaliselt suitsetatakse välja. Nad alustavad tavaliselt uue omanimelise organisatsiooni. Uus liin vana traditsiooni põhjalt ongi näinud päevavalgust.

Amatöör või professionaal?

Aikido-õpetajat ei tee heaks raha, vaid aeg ja tarmukus, mida ta kasutab enesearenguks. Nii nagu paljud teised asjad siin maailmas, rahaga ei saa osta oskusi ja kogemust. Raha võimaldab aja kasutamist maksimaalselt ja pühendumist aikidole. Aikido-õpetajat ei saa määratleda selle järgi, kui palju talle makstakse ühe harjutuskorra eest.

Aikidod võib praegu Soomes õpetada vaat, et kes iganes, kes tahab ja otsustab seda teha. Ei ole olemas sellist institutsiooni, kes võiks keelata aikido õpetamise, isegi kui keegi metsast hakkaks raamatute ja videode põhjal õpetama seda. Me võime seda ainult halvustada. Paljudes klubides hakkavad õpetajateks need, kellel on rohkem kogemusi kui teistel, mis on muidugi loomulik. See on hea, et aikido levib ja tuleb juurde klubisid, aga kas aikido maine on tõsiselt võetaval tasemel? Kas juhendajad on pädevad ja oskavad oma asja? Liidu abikäsi klubidele on juhendaja koolitus ja loodetavasti võimalikult paljud tahavad saada siit kasu. Amatöörina on täiesti võimalik saada pädevaks ja heaks õpetajaks, kuid harva leidub sellist tööd, mida saab sobitada tihedasse harjutusgraafikusse, laagrite ja reisimiste vahele. Tatamil veedetud aeg ja harjutustesse panustamine on kõige tähtsam. Ennekõike pädevate õpetajate laagrites käimine ja nende oma dojode regulaarne külastamine muudab pika aja jooksul õpetajas enda paremaks.

Professionaal saab sobitada oma aja sisse ka täieliku aikido uurimustöö, tänu millele on professionaalid tavaliselt "paremad" kui amatöörid. Nad kohtavad seminare vedades mitmeid erilisi inimesi, kelle järgi nad saavad oma tehnikaid kujundada ja katsetada. Amatöör saab harjutada ja õpetada ühte tehnikat korra nädalas, umbes kümne või kahekümne harjutajaga koos. Professionaal saab teha sama tehnikat kahe või kolme nädala jooksul paljudes eri dojodes, võibolla saja eri inimesega ehk siis ta saab lihvida oma tehnikat küllastumiseni, testida seda ja õpetusmeetodit paljude eri inimeste peal.

Võibolla parim kooslus oleks aikido professionaal, kes harjutab lihtsalt nagu jäähoki või jalgpalli professionaalid. Ja alles pärast mängija "karjääri" lõppemist saab temast professionaalne treener. Õpetaja amet nõuab siiski rohkem oskusi kui lihtsalt tehnika oskamine. Õpetajal peab olema inimeste tundmise

oskust, organiseerimise võimet ja teadmised inimese füsioloogiast. Plussiks on diplomaatiline oskus lahendada tülisid, mida vahetevahel ette tuleb nii oma dojos kui ka klubide vahel.

Uue klubi tõus ja häving

Kujuta ette olukorda: peaõpetaja on kõige kogenum klubis. Noored harjutajad tahavad aktiivselt õppida kõike uut ja janunevad teadmiste järele. Vana õpetaja veab treeninguid tuntud moel kiirustamata, kontrollides klubi tegevust kindlakäeliselt ja turvaliselt aastast aastasse. Noored harjutajad käivad laagrites ja reisivad isegi välismaale, et õppida juurde. Loomulikult klubi rahadega. Nad annavad dan eksameid ja lähevad vanast õpetajast mööda. Oma õpetaja autoriteet hakkab tasahilju vaibuma, kuigi ta teeb tänamatud tööd klubi eest. Tema jaoks ei ole aikido enam lihtsalt millegi tegemine, kuigi ta tunneb ennast vajalikuna õpetades teisi. Ta ei soovi enam kuigi palju õppida uut ja harjutamine ka enam nii palju ei maitse. Juhendamine annab talle sotsiaalse positsiooni ja autoriteedi, millest ta kinni hoiab.

Noored harjutajad hakkavad vaatama viltu vana õpetajat, kuna nad on näinud palju paremaid õpetajaid. Neile on antud ka vastutust vedada harjutusi, kuid nad ei taha võtta vastutust kogu klubi eest. Mõnusam on vedada üks harjutus nädalas ja anda edasi kõik õpilastele. Tegelikult aga pole neil aimugi sellest, mida tähendab juhendada ja juhtida kogu klubi. Broneerida saale, teha algkursuse kuulutusi, vastata küsijatele ja korraldada õhtuveetmisi liikmetele. Kogu tervik hajub ja innustust jätkub ainult tehnikate harjutamisele. Nii ägedalt, et higi pritsib lähedate heidete tegemisest kogenematutele.

Sünnib otsus luua oma klubi. Samas sünnib ka eriarvamus vana õpetaja ja tema soosikute ning noorte klubist lahkuvate vahel. Väikeses linnas on nüüd kaks aikidoklubi. Noored danid on innustunud uuest vabaduse tundest. Nii nagu laps perekonnast, kes on kolinud oma korterisse vanemate mõju alt ära. Varsti nad märkavad, kui palju aega ja energiat kulub selleks, et saada harjutajatele tatami alla ja head treeninguajad. Nad õpivad oma valusa kogemuse kaudu, kui palju innukaid kaasa tulijaid ja ideelisi soovitajaid leidub aga kui vähe tegijaid. Varsti nad märkavad, et inimesed tulevad ja lähevad ega tahagi eriti ennast siduda sellega, mis puudutab ühist klubitööd. Nende energia läheb kõige muu peale kui treenimise peale. Ring on täis, sest uksele ootavad juba uued innukad danid, kes annavad mõista, et tahavad lahkuda ja luua uue klubi.

Tark, karismaatiline, kena peaõpetaja saab töökoha

Inimesed püsivad koos harjutamas, kui õpetaja on kogemustega, osav ja karismaatiline. Kui õpetaja on tark, ta oskab vaadata kaugemale tulevikku ja vältida ette tulevaid karisid. Ta ehitab klubi tegevuse nii, et kogu aeg on harjutamas vanasid, noori, uusi ja edasijõudnuid. Klubi ei toimi ainult peaõpetaja juhendamisel. Kogu aeg peab koolitama uusi vedajaid ja andma neile võimalus saada õpetades kogemusi. Peaõpetaja võib minna reisile ja siis peab olema kohal keegi, kes veab tema asemel trenne ja hoolitseb klubi tegevuse eest. Kui peaõpetaja jääb lõplikult kõrvale, ei jää klubi tühjaks, vaid tegevus jätkub edasi.

Kui kuskil tekib tühimik, siis peab peaõpetaja mõtlema välja, kus on viga ja mida tuleb, et asjad korda saaks. Ükski klubi ei pääse sisetülidest. Aikidoklubi juhtimine ei ole ainult harmoonia ja paradiis nagu võiks seda ette kujutada. Vahepeal sõditakse, puhastatakse õhku, mõned lahkuvad uksi paugutades, siis läheb õhk selgemaks. Tsükkel pöörleb ja miski pole igavene. Peab käima ajaga kaasas ja olema valmis muutusteks ning mõistma seda, mida on mõistlik hoida ja mida peab muutma.

Harmonia ei toimi iseenesest, vaid seda peab suunama. Kui klubi toimib hästi ja harmooniliselt, siis ei märka keegi midagi. Kui aga hakkab tekkima probleeme, siis peab panema just juhataja pea panti. Aikidotreener või jäähokitreener on eripärast hoolimata samas olukorras. Kui tulemust pole, siis pole keeruline süüdlast leida. Budo-õpetaja peab olema samaaegselt tehnikavõlur, inimsuhete tundja ja majandusgeenius. Võistlus klubiliikmete eest teiste aladega on suur ja inimesi peab meelitama ala juurde. See õnnestub siis, kui on midagi anda ja kui suudad uueneda ja motiveerida, püsida ajaga kaasas. Inimesed ei püsi ühel rajal igavesti ja varsti tõded sa, et kuigi on ümberringi palju sagimist, on õpetaja ikkagi üsna üksik rügaja.

Klubitöö on ametlik töökoht maksimaalselt ühele inimesele. Teised õpetajad on osalemas nagu talgulised. Aktiivajal mõned vedajad osalevad trennide vedamisel ilma palumata ja harjutavad ka ise aktiivselt. Nad ei pea tasuma trennimakse ja saavad osaleda laagrites tasuta. Aktiivne aeg ei kesta igavesti ja rütm hakkab langema oma töö või pere pärast. Laagrites enam ei käida ja oma harjutamine ei paku ka enam pinget. Peatreenerile tõeliselt raske olukord. Tean, et kui sellest neile rääkida, siis nad solvuvad ja lahkuvad. Kui aga suud ei ava, siis hakkab klubi töötama tühikäigul ja selle parandamine võtab aega sama kaua, kui on tühikäigul juba töötatud.

Eriliste inimeste saatja

Aikido tõmab enda poole isikupäraseid inimesi. Isiksusi, mitte imelikke. Mõned neist on väljakutsuvad nähtused. Väljakutsuvad, mitte võimatud. Aikidoklubiga liituvad inimesed on tavaliselt individualistid, kellele on meeskonnamängud võõrad. Seepärast on nende ohjamine õpetajale paras väljakutse. Vahel peab ta nägema pealt harjutajate omavahelisi jagelemisi, mis õnneks on suurem jagu verbaalsed. Füüsilist kätega vehkimist näeb samuti aga mitte rohkem kui mõnes teises tugevamas kontaktalas. Vahel peab õpetaja mängus pausi vilistama, kui harjutusolukord muutub liiga suhete klaarimiseks. Kui noored härjad toimetavad, siis neil võib lasta vahel omavahel nahistada, et võimupositsioonid loksuksid loomulikudele kohtadele. Kui mõlemil on tehnilisi teadmisi, jõudu ja oskavad kaitsta ennast, siis ainult tuld! Kui aga viha ja vägivald tulevad mängu, siis peab õpetaja sekkuma olukorda. Kedagi ei tohi läbi aikido vigastada.

Kui kaks harjutajat ei mahu samasse klubisse erimeelsuste pärast, siis on tarvis selgitajat. Sel juhul on see tavaliselt klubi peaõpetaja. Siis on tarvis korraldada ühtne vestlus, kus saab tundeid läbi vaadata erinevate nurkade alt. Parem on lasta pooltel omavahel kokku leppida, mitte kaitsta üht või teist poolt. Õpetaja on nagu erapooletu kohtunik, kes aitab konflikti lahendamisel. Kurvemaid ja radikaalsemaid lahendusi on tarvis siis, kui tegemist on seksuaalse probleemiga. Samuti kui õpilane on mõnel muul moel mustanud dojo või ala mainet ehk siis teistmoodi rikkunud harjutamise õhkkonda. Siis ei aita muu, kui õpilane eemaldada. Soomes on olnud üks juhus, kus aikidoklubist lahkumine läks kohtuni välja. Ebameeldivad asjad, mis jätavad jälje pikaks ajaks harjutajatele ja kogu dojo õhkkonnale.

Karid

Kui kirglikust aikido harjutajast koolitub pika ajaga professionaal, siis tuleb selle eest ka lõivu maksta. Õpetaja tatamil veedetud aeg on õpilasele vaba aeg. Õhtud, hommikud, nädalalõpud ja vahel pühad. See aeg on eemal abikaasast, perest, sugulastest ja sõpradest. Väga raske on hoida suhted korras sõprade või sugulastega, kui sa kogu oma aja veedad aikidod tehes. Kui aikido toob leiva lauale, siis võib abikaasa mõista sinu eemalolemisi, kui see on kirglik harrastus, siis ei suuda ükski abikaasa kodus üksinda tapeeti vahtida. Aikidoka abikaasa olemine nõuab kannatlikkust ja mõistmist. Kui reisil oleku päevi koguneb liiga palju, siis võib tulla kodus sõnelemist. Õpilased paluvad hardalt sind laagreid vedama ja väga tihti on raske

sellest keelduda. Siis tuleb teha nagu tegi Kobayashi sensei naine, kes ükskord peitis mehe passi ära protestiks liigse reisimise vastu. Lääne maailmas aga on kahjuks aikido-õpetaja saatus kogeda abielulahutust Jaapanis on teisiti. Seal peab abikaasa kannatama mehe sagedasi eemal olemisi, mis tahes töö puhul. Mees on suur sensei ainult tatamil ja kodust eemal. Rahaasjades ja kodus otsustab tavaliselt naine ja mees toob kenasti palga naisele.

Kahjuk nii mõnegi õpetaja tervise röövib alkohol. Laagrites on õpilastel vaba aeg ja õhtuveetmistel võib lastagi endvabaks. Ei ole suurt vahet, kas jaksab minna pühapäeva hommikul harjutustele. Õpetajalt küsitakse aga kas võib valada juurde õlut ja vahel ka midagi kangemat. Suur on kiusatus hakata jooma ja veel tasuta. Mõistsin juba karjääri algstaadiumis, et õhtuveetmised viivad mind varakult hauda kui ma ennast ei kontrolli. Nii ma siis õhtuveetmisel võtan toidu juurde oma õlu või klaasi veini ja mitte kunagi ei joo alkoholi enne harjutusi. Isegi mitte lahjat õlu toiduga koos. Töö peab saama tehtud ka järgmisel päeval ja mida teravam on enesetunne seda parem. Tean ka aikido õpetajaid, kes ei ole pääsenud alkoholi kiusatusest vabaks. Neil läheb pudel viskit päevas. Raske töö nõuab rasked hobid, kuid selle eest tuleb omal ajal maksta lõivu. Aikido õpetajale on keha ja meel töövahendid, mida tuleb hoida kogu aeg erksana. Kui on soov saavutada väga häid tulemusi, siis ei ole mõtet ennast siduda alkoholi, narkootikumide või tubakaga. Samuti on hea hoida toitumisharjumused tervislikud.

Olemine esikaanel on äärmiselt küsitav toimetamine. Iga sinu liigutust, sõna ja emotsiooni jälgitakse. Mõned imetlevad sind ja pidevalt tuleb kiidulaulu. Sa oled nagu filmi- või rockstaar. Sinu poolt räägitud lugusid tsiteeritakse lehtedes ja internetis ning sinu pilte leidub igal pool. Aikido õpetaja hakkab elama varsti muust ühiskonnast eraldatud elu. Jälgid mingit kindlat kultust ja liigud kitsastes ringkondades, kus sinust peetakse lugu. See võib halvimal juhul viia nartsistliku maailmavaateni. Hakkad varsti vajama tähelepanu, nõuad kiitust enda ümber. Tahad olla tähelepanu keskpunktis, ka nn. "tavaelus". See nõuab tugevat enesekindlust, et mitte alistuda kõikide teenindamisele ja mööduda kõigist meelitustest õlgu kehitades. See positsioon on lihtne saavutada läänemaailmas, sest meil pole veel vanu õpetajaid ees. Jaapanis leidub alati mõni vanem õpetaja, kes on sinust eespool ja keda austatakse veel rohkem. Isegi kui sa oleksid 6 või 7 dan.

Õpetaja peaks mõtlema, kas talle endale on vajalik astuda tatamile õpilaste keskele teenindamiseks või ehk on tal hoopis midagi tähtsat õpetada neile. Õpetuse tund ei tohiks muutuda egotripiks õpetajale, vaid ta peab võtma vastutuse õpilaste edenemise eest. Kui ta suudab näidata eeskujulikku tehnikat, siis on hea. Kui ta aga lisaks sellele suudab pakkuda neile mõtlemisainet ja midagi saavutada või muuta oma elus, on veel parem.

Õpetaja abikaasa

Õpilased ei suuda seedita kui õpetaja abikaasa hakkab sekkuma aikido asjadesse. Kas see puudutab harjutamist või dojo. Õpilased on tulnud õpetaja pärast aga vahel saavad ka õpetaja abikaasa kauba peale. Nii kaua toimib harmoonia, kuni abikaasa teab oma kohta aga kui ta hakkab kasutama oma positsiooni valesti, siis hakkab tekkima segadusi. Ühel tuntud shihanil on valusaid mälestusi oma uchideshi aegade õpetaja abikaasast, kes vaatas tema tehnikaid tatami kõrvalt ja karjus ta peale. Abikaasa on tähtis õpetaja kõrval ja õpilased peavad austama ka teda. Õpetaja äraoleku ajal on tark võtta kuulda abikaasa nõuandeid, muidu tuleb kõvasti pragamist kui õpetaja tagasi tuleb. Dojos ja harjutustel tuleb oma koht välja teenida ja see tuleb teha mitmeid kordi pika aja jooksul. Ainult taseme tõstmine võib mõnele tunduda positsiooni tõusmisena, kuid selja taga võib kuuluda virisemist, kui oskused ja karisma ei ühti tasemega. Reisides

õpetaja juurde harjutama, peab alati külakostiga meeles pidamaka õpetaja abikaasat. See oli kardinaalne ämber tal, - mitte kingitust osta.

Vigastused

Kui amatöör vigastab end harjutusel, siis ta teeb pausi kuni vigastus paraneb. Professionaal leiab võimalused, kuidas jätkata harjutamist ja õpetamist. Ühel hetkel olid mul mõlemad randmed paistes. Ma ei suutnud kummagi käega tugevasti haarata. Raske olukord haaramisel põhineval budo alal. Suutsin leida selles asjas ka helgema poole. Lahendasin asja enda jaoks nii, et nüüd tuleb õppida tegema tehnikad kasutades vähem jõudu ja kasutades hoopis sõrmede jõudu.

Üksiküritajale on keha töövahend, seepärast peab selle eest hoolitsema. Keha eest hoolitsemine on vajalik keskea lähenedes ja veel rohkem peale seda. Alaselg, kael ja põlved on alati ohutsoonis, seepärast on nad eritählepanu all. Massaaž ja liigestega manipuleerimine, lihase toonusharjutused, toidu valik ja piisav puhkus on tähtsad tervise korras hoidmisel, mitte ainult amatöörile, vaid kõigile, kes tahavad säilitada hea liikuvuse võimalikult pikalt. Vanad senseid on elanud ajajärgu aikidos, mis on olnud eriti vaeva nõudev. Uchideshi aeg, mille nad veetnud on, on olnud täis hingelist alistumist, vigastusi ja kõva harjutamist. Iwama-dojos, kus O-sensei õpetas, olid ainult mõned tatamid ja need olid ka ainult shomeni ees põhiliselt õpetaja istumise tarvis. Ennem harjutuste algust löödi puupõrandast turritavad naelapead bokkeni käepideme otsaga peitu. Kõvast põrandast hoolimata kuulusid suwariwaza harjutused igapäevasesse programmi ja nahk koorus põlvedelt. Pole ka ime, miks nad vanast peast ei suuda põlvedel istuda. Nii mõnelgi neist on randmed ja küünarliigesed katki, kas siis oma õpetaja või uchideshide tegevusest. Järgmine kord, kui vaatate vana senseid, kes natukene veidralt tatamil liigub, mõelge kui kõva kooli ta on läbi käinud, enne kui ta üle naerate.

See on tobe ka õpetaja puhul, kui ta roomab tatamile palavikuga või jalg kipsis. Tervis on kallis asi ja tavaliselt leidub ikka keegi, kes suudab asendada õpetaja treeningkorrad. Vahest on õpetajad nii hullud, et teevad kõik selleks, et pääseda tatamile. Nii nagu Soomes 80'ndatel Turus tuli üks aikidoka haiglast tilguti alt harjutusele. Budos õpib, et vaim on tugevam kui liha. Õpetaja peab vahel käituma kohtunikuna ja otse keelama õpilastel tulla treeningule seni, kuni nende vigastused on paranenud.

Tasemed

Tänapäeval on budos tasemed saanud liiga kõrget tähelepanu. Kui aikidomaailmas põhineb harjutamine uute võõtasemete tõstmisele, siis kogu budopärand kogeb täispööret täiesti vales suunas. Õpetaja peaks mõtlema, kas õpilased on tema sabas ainult sellepärast, et saaks sooritada soovitud võõtasemed? Kas õpetaja ehitatud süsteem põhineb neil põhimõtetel, et ta tahab valitseda õpilaste üle nende võõ tasemete kaudu? Kas tema oma eesmärk aikidos on saavutada kõrgem tase või unistada shihanist tasemest kui kuust taevas?

Aikikai dan-tasemed on soovitud maailmas. Kellel on õigused neid anda, omab võimu. Tal on õigus anda dan-astmeid Doshu nimel kuni 4 daninini omal maal. Selline sensei kannab Hombu dojo pitsatit taskus ja see pitsat loob samuti võimaluse teha poliitikat, kasutada võimu ka valesti. Tasemed aikidos ei põhine alati oskustel või teadmistel ja osavusel. Õpetajale kõrge võõtase on üks reklaamiaste, mis võib tuua õpilasi dojosse ja laagrisse. Esimese kohtumise põhjal õpilased otsustavad, kas õpetaja õpetus on väärtuslik neile

või kas nad tulevad uuesti. Siis ei ole enam danide arvul tähtsust. Õpetaja oskuste tase määrab, kas teda ootab helge tulevik.

Hierarhia

Eriti kõva on hierarhia aikido professionaalide seas. Sa oled vait, kui sinu klubis on kogenum õpetaja, olgu su vöö tase mis iganes. Meenutab armeesüsteemi. Kui Igarashi tuli noore assistendina Rootsi ja Soome 70-ndate lõpus, oli Ichimura-sensei siin juhtiv õpetaja. Niisiis vanem sensei pani noore 4 dani peale laagrit sauna ja lubas teda lahkuda saunast alles viimasena. Ainult nii saab ta austuse osaliseks kohalike poolt. Kui Igarashi-sensei tuli kõikudes viimasena saunast välja, pidi ta pesema Ichimura-senseid. Kui vanem sensei tuli dushi alt ära, pani ta kuuma vee kraani kinni ja käskis Igarashil minna külma vee alla. Igarashi pesi end seebi ja shampooniga külma vee all. Kõigil oli selge, kes jagas kärke ja kes täitis neid.

Kui ma läksin Kobayashi-dojosse uchideshiks, olin 4-dan ja just hakanud professionaaliks. Elamine ning harjutamine dojos ei erinenud teistest uchideshidest, kes olid kyu tasemega. Enne ja pärast treeninguid lapp kätte, dojo ja selle ümbrus puhtaks. Reisides koos senseiga kandsin tema kotte, viikisin tema hakamat ja kimonod. Polnud juttugi sellest, et mind oleks koheldud erinevalt teistest seepärast, et mul oli 4-dan ja olin just hakanud professionaaliks. Reis oli hea, sest õppisin alandlikkust ja laskma oma ego sinna tasandile, kus ta koht oli.

Vöötasemelt kõrgemal olev sensei omab rohkem võimu kui madalamal olevad. Alati pole aga asjad nii elementaarsed. On vanemaid õpetajaid ja nooremaid. Noorem võib olla tasemelt kõrgem, kuid vanem õpetaja on vahel pidanud nii öelda vahetama mähkmeid noorematel. Ametlikult noorem õpetaja kõnnib eespool vanemat, kuna tema positsioon eeldab seda. Kummalgi neist on oma tase siseringis ja üksteise austamine toimib mõlemis suunas.

Rekaam

Aikido on muutunud selle aja jooksul väga palju kui mina olen olnud asja sees. Professionaalne õpetamine on loonud kvaliteeti aga ka rämpsud. Kus kulgeb piir tõelise budo ja kaubandusliku võitluskunsti reklaamimise vahel? Budost on saanud äri ja harjutajate hingede ning rahakottide eest käib kõva võitlus. Professionaali teeb murelikuks dojo rent ja loomulikult oma toimetulek. Oma nime ja nägu tuleb teha tuntuks, et leib tuleks lauale.

Laagrid on tähtis sissetulekuallikas õpetajale. Tihenunud laagrite pakkumised Soomes sunnivad välja mõtlema endisest paremaid mooduseid, kuidas kalastada osalejaid. Photoshop pakub samuti meeletuid võimalusi loovusele ja arvutiga saab teha värvidega nähtavat jälge kuulutustel. Õpetajatest võib leida studios ja õues tehtud poseerimise pilte. Asendid on välja peetud kuni soenguni välja. Lääne inimesed ei ole ainukesena reklaamitööstuse orjad, vaid ka kõrgetasemelistest jaapani õpetajatest leidub liivarannal tehtud pilte, kus uked lendavad rõõmsa kaarega nii, et liiva lendab päikese loojangust punava mere lainetesse. Puudub ainult veel ilma gi-ta lihastes õliselt läikiv pruunistunud sensei, kellel on hakama seljas ja käevangus ripub kaunis neuu. Ka sellist võib näha ameerika lippu lehvitas Black Belt ajakirjas.

Raha

Õudusstsenaarium aikido-dojost. Õpilased harjutavad ja imestavad kuhu sensei läks? Sensei leiab dojo kontorist raha lugemas. Õpilased mõistavad väga hästi, millal hakkab raha haisema budo-õpetamise juures. Kui laagreid korraldatakse ainult raha teenimise eesmärgil või võid antakse kinnisilmi, et saada gradueerimistasusid. Raske on piiri tõmmata sinna, millega oled harjutud. Kui ma alustasin 90-ndate alguses oma aikido ametit, olin esimene Soomes. Kui ma läksin tööturu ametisse ärinõusajalt küsima nõu ja esitasin oma arvutused, kui palju ma plaanin teenida aasta jooksul, siis vaatas ta mulle otsa ja ütles et sellise summaga ei ela keegi ära. Kusagilt tuli alustada ja mõned kuud algusaastatel oli palk alla miinimumi. Siiski olin ma rahul, sest armastasin oma tööd üle kõige.

Ma ei saanud hakata nõudma laagrihindade tõstmist, kuna neil oli üldine hinnatase. Aikido õpetaja ei saa ka protestida palgatõusu pärast. Pidin muutma tunnitasu hüvitist laagrites, kuna kõik ei saanud sellest aru, et ma elatan end õpetamisega. Professionaal peab tegelema vahepeal ka heategevusega, kuna pikaajalised õpilassuhted on tähtsamad kui suured rahad. Väikeste klubide toetamine on tähtis ja suurte klubide korraldatud suurtest laagritest võib saada suuremat teenistust. Rahade jagamine ja rahadega toimetamine on omamoodi kunst ja peab märkima, et see pole kunagi olnud minu ala. Välismaal on mind ka petetud ja on olnud olukordi, kus korraldaja on toppinud suurema osa laagri teenistusest oma taskusse. Pühendutud on olnud kõvasti ja kui koidab lahkumise aeg, siis on naeratus kõrvuni, kuid rahakott on kesise võitu. Järgmine kord laagrit vedama kutsudes on olnud mu kalender üllatavalt täis.

Kui Ichimura-sensei tuli Rootsi, siis olid tal rasked ajad. Ta ei saanud Jaapanist mitte mingisuguseid eritoetusi, vaid pidi tegema algul juhutööd nn. nõudepesija tööd restoranides. Vähehaaval suutis ta juurutada aikidod Skandinaavias ja hakkas saama oma elatuse aikido õpetamisest. Leidsin vana laagrikuulutuse 80-ndate algusest, kus oli õpetajaks Ichimura-sensei 6.dan shihan. Kogu nädalalõpu laager maksis 50marka ehk siis nati üle 8€.

Klubi kuumaksu arvestades pidi pöörama tähelepanu ka samas linnas olevate budoklubide kuumaksudele. Kõik ei austa oskusi, vaid lähevad sinna, kus saab õpetust odavamalt. Kui ma õpetasin Turus Shaolin dojos, oli kuumaks ca. 30€ juures. Meid oli kolm pikaliini õpetajat samas dojos. Ateenas peab aikido õpetuse eest maksma 70€ kuu eest ja õpetajateks on esimesed ja teised danid.

Maailma tipp-õpetajad teenivad hästi. Kui oled kuulus, siis laagritesse tulevad sajad ja sajad osalejad Euroopast. Mulle oleks kuulus õpetaja olemine hirmus ja ma ei naudi ka massilaagri vedamist. Ma ei naudi õpetamist, kui on suur dojo ja kohal on rohkem kui 50 osalejat. Minu jaoks on väike alati kaunis. Väike dojo ja vähe õpilasi. Tahan pääseda harjutajatele lähedale ja kui võimalik, harjutada igas trennis kõigiga.

Olen õpetanud budot dojos, kus tundus olevat tähtsam teha dojoäri samal ajal kui mina õpetasin. Dojo vastutavale õpetajale ei pakkunud huvi osalemine minu juhendatud harjutustes, vaid tema aeg kulus asju ajades ja telefonile vastates. Vahepeal jõudis ta tagasi harjutuse juurde ja õpetas oma õpilasi. Parandades nende vigu, kuigi ta isegi ei näinud, mida ma neile olin just õpetanud. Äri ja budo ei ole nii lihtsad asjad, et neid omavahel ühendada. Jaapanis korraldatakse asjad stiilselt ja pika traditsiooniga. Raha liigub, kuid kindlalt ümbriku sees. Igal harjutajal on oma nimega ümbrik, mille sees olevad harjutusmaksud jõuavad õpetaja kätte. On väga ebaviisakas lugeda raha ükshaaval sensei nina all. Samurai traditsioon elab edasi, seega kaupmehed on madalamas kastis sõduritest ja ega ka samuraid ei tahtnud segada ennast rahamaailmaga. O-senseile ei makstud kunagi otse harjutusmaksu. See asetati kaussi shomeni kõrvale ja need olid "kingitused Kamile" jumalatele. Eks õpetajagi peaks vahetevahel sööma, ah?

Kas õpilane valib õpetaja?

Õeldakse, et kui õpilane on valmis, siis ilmub õpetaja. See ehk näitab seda, et kui asjad on küpsed, siis me mõistame nende tähendusi. Õpetaja võib üritada õpetada teatud asju aga õpilane ei mõista nende tähtsust. Siis ei ole aeg veel valmis arusaamiseks. 60 aastat tagasi oli aikido vähestele valitutele kättesaadav. Õpilaseks pääses läbi soovitamiste- või olles piisavalt pühendunud. Kui Ueshiba õpilaste hulgast või Ueshiba poolt tuntud kaks inimest soovitasid uut õpilast, pääses ta harjutustele osalema lihtsalt. Tundmatud pidid ootama trepil, et pääseda ainult jutule. Kazuo Chiba ootas vana Hombu-dojo trepil Shinjokus kolm päeva veebruari külmas, kuni O-sensei saabus Iwamast. Lõpuks võeti ta vastu. Chiba-sensei on nüüdseks 8.dan ja hinnatumaid õpetajaid maailmas.

Asjad on muutunud poole sajandi jooksul. Nüüd meelitatakse inimesi budoalasi harrastama ja hingede eest käib kõva võitlus. Õpetajad enam ei vali õpilasi, vaid algajad valivad ala, mida harrastada. Hiljem ala muud harrastajad ja juhendajad hakkavad eristuma, sünnib personaalseid eelistusi õpetajate suhtes. Alguses valitakse ala, kuna see tundub huvitav. Üldiselt hakkab alles edasijõudnud õpilane otsima õpetajat. Ta vajab õpetajat, kes teda personaalselt suudab juhendada. Lõppude lõpuks valib ikkagi õpetaja õpilase. Aikido on selline budo-ala, mis nõuab harjutajalt vastutust. Senseil on vastutus õpilaste tegude eest aga ka suhtumise koha pealt. Kui ta tunneb, et on võimeline võtma seda vastutust, siis ta võtab õpilase vastu. Või ta saab anda loa õpilasele harjutada oma dojos, kuid mitte otseselt teda õpetada. Ka see on võimalik.

Siin on õpetajale pähkel.

Ära ürita saada lähedaseks sõbraks oma õpetajaga. Sa oled õpilane, tema on sinu õpetaja - ja ongi kõik. Sul võib olla ülevaid mõtteid oma harjutamise oskustest, imetled oma õpetajat ja tahaksid saada sama heaks kui tema. Mida aeg edasi, siis märkad, et ka tema on inimene kellel on head ja halvad päevad. Mida kauem sa temaga ühes paadis oled, märkad sa, et pole ta mingi pühak, vaid tavaline inimene. Siiski kunstis, mida ta esindab, on ta kogenud ja võibolla teistest õpetajatest osavam. Idamaised jooned ja meist erinevad käitumisnormid aitavad hoida piire. Tal on varuks teadmisi, kuhu me pole veel ligi pääsenud – veel. Lääne õpetajaga on lihtsam tutvuda, kuna me jagame samalaadset kultuuri ja mõttemaailma. Vahel aga võib lääne õpetaja olla rohkem jaapanlane kui jaapani õpetaja.

Õpetajatel on erilisi nippe kuidas hoida õpilastega distantsi. Kõik nipid aga ei ole seotud tehniliste oskustega ja ülivõimsate teadmiste valitsemisega. Meie ala juured on jaapani kultuuripärandiga seotud. Seega kõik, kes on käinud Jaapanis, omavad eesõigusega positsiooni. Kuigi me ei tea mitmel harjutusel nad seal osalesid. Võib ka olla, et suurem osa ajast kulus Kamakura templite vaatamisele. Kohtasin kunagi Hombu-dojos prantslast, kes oli elanud Jaapanis 14 aastat. Tema aikido oli otse öelduna masendav. Lihtsalt käimine või Jaapanis elamine ei taga veel aikido oskusi. Selle põhjal võiks öelda, et kõik soomlased on head pesapalli mängijad. Lääne inimestel on vahel kuidagi lapsik arusaam, et kõik jaapanlased või hiinlased on võitluskunstide meistrid. Ehk on põhjused filmides? Jaapanikeelsete terminite kasutamine annab soomlasest klubi juhendajale vaat et prohvetlikud teadmiste omamised alamate üle. Salajane koodikeel on nagu krüptogramm, mida vähesed ja valitud mõistavad. Kuni trenni tuleb keegi, kes on päriselt õppinud jaapani keelt ...

Kasulik õpetaja

Õpetajast soovitakse saada alati mingil määral kasu. Saada tema tehnika ja oskused või vähemalt natukenegi sellest endale. Õpetaja võib olla ka huvitav selles mõttes, et tema abiga võivad õpilased ja

õpetajad dojos hierarhias tõusta ülespoole. Teiste sõnadega, tema abiga saadakse rohkem dan'e ja diplomeid seina peale. Mind on kasulik kutsuda välismaale laagreid vedama, kuna mul on pikaajaline kontakt jaapanlasest õpetajaga. Minu abiga on klubi saanud lõpuks shihaniga õpetajat laagrit juhendama. Kui aga saavutatakse otse kontakt õpetajaga, pole ju mind enam tarvis. Kutseid pole pärast seda enam tulnud.

Kreekas üks klubi loobus oma pikaajalisest õpetajast. Nad ei soovinud enam rahastada õpetaja korraldatud laagreid, mis olid rahateenimise eesmärgil. Kaks klubi peaõpetajat tulid minu jutule 5 tunnise rongireisi kauguselt ja palusid, et hakkaksin nende klubi peaõpetajaks, kuna neile meeldis see kuidas ma õpetasin. Teatasin neile kohe kurbusega kui kätlesime, et mul pole õigust omistada neile dan astmeid. Nad ütlesid, et aikdos on palju tähtsamaid asju kui astmed. Nende sõnade kaudu sündis meie vahele tugev side ja ma soovisin hea meelega aidata neil jõuda edasi oma harjutamisega.

Lemmikud

Õpetaja võib olla ka vahend, kelle kaudu saab võimu teiste õpilaste keskel. Õpetaja magus meelitamine või meeldimine tatamil või õhtu veetmistel ei ärata teistes õpilastes positiivseid tundeid. Kas siis on parem hoida distantsi õpetajaga ja säilitada unistuste pilt läbitungivalt harmoonilisest võitluskunstist, mida edastab mägirajakese nurga taga seisev ainult sind ootav valge habemega tark mees? Tema just tahab anda edasi sulle, just sulle oma suguvõsa oskused. Või peaks liituma nende saja harjutaja moodustatud riviga laagris ja värskendama oma meeles arvamust koos teistega selle kohta, kuidas sensei rüht on taas muutunud kehvemaks ja kas sankyo tehakse sel aastal natukene erinevamalt kui eelmisel korral. Kui sa soovid pääseda sensei lähikonda, siis räägi õhtuveetmisel nalju ja kõlista klaase. Aga ära oletä, et võid samuti käituda ka tatamil. Kõigel on piir. Tatamil oled endiselt õpilane ja punkt.

Mõned õpilased tahavad olla õpetaja ainukesed õpilased, lemmikud. Kõik kuulujutud, mida nad kaasharjutajatele õpetajast räägivad on ainult tellingud, millega nad kergitavad oma positsiooni kõrgemale teiste silmis. Võib olla Freud ütleks, et neil on olnud lapsena vajadus olla isa lemmiklaps. Need õhtuveetmisel senseid õlule patsutajad otsivad sotsiaalset heakskiitu teistelt koosolijatelt. Arvata võib, et senseiga kahekesi olles ei tee seda kunagi. Mul on olnud uchideshisid, kes ilma palumata viiksid hakamat või kannaksid kotte millal iganes. Ja siis on olnud selliseid, kes teevad seda ainult laagrites teiste harjutajate nähes. On lahe mängida uchideshit, aga kui oma ego oleks vaja heita igaveseks prügikasti, siis ei leidugi tegijaid mehi ega naisi kui ainult mõni.

Freudi pärandile toetudes tõmbame välja veel ühe kaardi. Nii nagu laps proovib piire, nii ka õpilane püüab olla parem õpetajast. Alateadlikul katsetab ta senseid ja otsib heakskiitu. Kui õpilane leiab nõrkuse õpetajas, võib ta pettuda ja isegi vahetada õpetajat. Nõrkus võib olla tehnikas või teadmistes. Kas on õige alguses õppida õpetaja pakutud õpetused ja siis kasutada neid tema enda vastu? Kõlab moraalivabalt, mis? Õpetaja õpetab kuidas püstoliga tulistada ja siis sina võtad püstoli ja lased õpetaja maha. Moraalivaba, kuid praktikas tehakse nii kogu aeg, kuna teadmiste ja oskuste janu on nii suur, et oleme valmis hülgama oma õpetaja õppides selgeks kõik, mida ta võib õpetada või kui saab temast kõrini. Nii toimub ka meie vanematega. Unustame vanemad kui pääseme oma jalgadele. Nad tulevad meelde alles siis, kui nad on suremas või kui meil on omad lapsed. Karm aga väga loomulik ja sellega peab õpetaja harjuma, nii nagu ka isa ja ema. Me ei saa omada õpilasi ega ka lapsi. Nad on meie õppimas kuni saavad ise hakkama.

Naljalood

Aikido-õpetajana olemises on mõnus see, et saab reisida. Näeb erilisi kultuure ja maid ning inimesi. Ükski reis ei ole samamoodi. Öömajad on vahelduvad, vahel on vaja kiskuda patja endale maja koera käest magades põrandal, vahel on pandud magama dojo nurka. Ühel nädalavahetusel magad metsiku järve ääres onnis, kus pole elektrit ja järgmine nädalavahetus oled Thessalonikis 5 täрни hotellitoas, mis on suurem kui enda maja. Kõige lähedam paik, kus olen ööd veetnud, on pruutpaari sviit. Siis ei olnud hotellis muid vabu tubasid. Sviidi pulmavoodi oli tehtud hobusetõllast. Kutsari kohapeal oli frakki riietatud mannekeen, kes oma kohalolekuga pani mind öö jooksul korduvalt ärkama.

Üks lähedamaid lugusid juhtus Moskva tsirkuses kus korraldajad viisid mind etendust vaatama. Tsirkuse klounid valisid mind rahva seest välja oma etenduse käigus ja riputasid mind pea alaspidi areenile. Rahvas lõkerdas naerda ja eriti veel korraldajad, kes olid mind sinna vedanud. Kui me järgmisel aastal läksime vaatama Moskva kuulsat balletti, siis ma palusin mõttes ärdalt, et ma ei peaks esitama surevat luike Tsaikovski balletis. Võibolla klouniamet on ikka rohkem minu ala?

Õpetaja tegevuses tuleb ette palju karisid, mida peab vältima,. Siiski suurem osa ajast on naudinguline harjutamine meeldivate inimestega koos. Väga harva kui õpilased tulevad trenni vastu tahtmist, enamasti ollakse positiivselt meelestatud. Vahest kohtab juniori vanuses lapsi, keda vanemad on sundinud trenni minema. Õpetaja ülesanne on siis leida lastele motivatsiooni edasi harjutada. Kui see ei õnnestu, siis peab õpetaja vestlema vanematega, et leida lapsele meeldivamat tegevust. Soomes on aikido õpetaja amet vaba üksiküritajana tegutsemine, kus boss ei hinga kuklasse kogu aeg. Jaapanis maksavad sidemed oma õpetajaga ja dojoketiga ehk siis seal on see rohkem ühiskondlikum ka õpetajale. Vabaduse juures võivad olla ka omad miinused kui ei oma enesekindlust ja ei suuda hoida asju korras õigeaegselt. Aikido õpetaja amet annab pideva võimaluse areneda ja kasvada. Ka raskused kasvatavad, kuigi seda ei suuda uskuda siis, kui need vajuvad sulle mustade pilvedena peale. See on ainult Budo, ehk siis, see mis ei tapa teeb tugevaks.